

Sprawozdanie

komisyi wyborczej do zbadania czynności Wydziału krajowego za czas od Sierpnia 1871 po koniec Lipca 1872.

Wysoki Sejmie!

Zanim komisya przystąpi do uwag nad pojedynczemi czynnościami Wydziału krajowego winna oświadczyć, że wobec ogromnego do zbadania materiału, krótkości czasu i prac członków do innych komisji powołanych, ograniczyć się musiała do szczegółów ważniejszych, a mianowicie tych, które z dobrem służby publicznej i możebnem jej ulepszeniem połączone są.

Jeżeli zaś komisya w rozbiorze czynności Wydziału krajowego tu i ówdzie dochodzi do wniosków nie zawsze zgodnych z zapatrywaniami Wydziału krajowego, jeżeli komisya według swego przekonania podnosi niektóre braki lub usterki w pewnych gałęziach administracyi krajowej, to z drugiej strony miłego tylko dopełnia komisya obowiązku oświadczając, że w ogóle administracya Wydziału krajowego i niezwykła gorliwość w dostarczaniu Wysokiemu Sejmowi projektów do ustaw, na wszelkie zasługują uznanie.

Sprawy gminne, powiatowe, sprawy rozkładu dodatków do podatków, sprawy dotyczące się gospodarstwa krajowego, sprawy dróg załatwiane są w Wydziale krajowym z energią i gorliwością.

Kapitały przyznane za zniesione serwituta przyjmuje Wydział krajowy w swój depozyt; kapitały te składane bywają w obligacyach i w gotówce, narosłe procenta i kwoty powstające przez wylosowanie obligacyi zostają skrzętnie fruktyfikowane przez zakupywanie nowych obligacyi i lokowanie nadwyżek w kasie oszczędności.

W sprawie dróg krajowych byłoby bardzo pożądanem prowadzenie ciągłej ewidencyi o stanie budowy ich i o raportach peryodycznych; gdyż taka ewidencya dałaby możność dokładnego zbadania w krótkim czasie przeprowadzonych i potrzebnych jeszcze czynności. Dzisiejsze jednak siły bióra dla komunikacyi krajowych nie są na to wystarczające; z tego zatem już powodu, jak również i ze względu na liczne nowe i ważne budowy dróg krajowych okazuje się konieczna potrzeba przydzielenia więcej sił roboczych temu departamentowi.

Ważną jeszcze przeszkodą w załatwieniu spraw tych stanowi niezależność Wydziałów powiatowych, któremi się Wydział krajowy szczególnie w sprawach drogowych głównie posługiwać musi; a chociaż wielka część Wydziałów powiatowych z całą gorliwością i sumieniem

nością włożone nań obowiązki wykonywa, zdarzają się jednak pojedyncze wypadki szkodliwych scysyi, co się staje powodem opóźnienia pilnych robót, a nawet strat, na jakie fundusz krajowy często jest narażony.

Co do fundacyi i stypendyów podnieść wypada pilność, ścisłość i sumiennosc w zarządzie.

Dla spraw stypendyów prowadzone są w biurze dokładne księgi wykazujące historję każdego stypendysty. Przy udzielaniu stypendyów układane tabele dają rękojmią sumiennego rozdawnictwa.

Kapitał stypendyów wzrósł od czasu istnienia Wydziału krajowego o 660.000 złr., co chociaż jest zasługą dawców, świadczy jednak o zaufaniu kraju do administracyi Wydziału krajowego.

Fundacya Skarbkowska zostaje pod zarządem Rady administracyjnej i kontrolą Wydziału krajowego.

Podnieść tu należy, że Radą administracyjną tej fundacyi pomimo nalegań Wydziału krajowego zamknięcia rachunków za rok 1871 i preliminarza na rok 1872, dopiero 29. listopada 1872 przedłożyła; Wydział krajowy wiedziony jednak chęcią podania Wysokiemu Sejmowi obrazu o obrocie finansowym fundacyi za rok 1871 wyciągnął cyfry, które w swem sprawozdaniu podał, w krótkiej drodze ksiąg administracyi; wykazany zatem obrót finansowy fundacyi tej za rok 1871, nie mógł być jeszcze przez Wydział krajowy urzędownie sprawdzony.

Dobra i realności we Lwowie do fundacyi tej należące nie są dotąd inwentarialnie oszacowane. Oszacowanie to, jakkolwiek połączone z kosztami, któreby obecnie wstrzymać mogły tyle upragnione dokończenie zakładu Drohowyżkiego jest jednakże koniecznem, i życzyć należy, aby Wydział krajowy całego swego wpływu użył, iżby zinwentowanie to dóbr i realności fundacyjnych w stosownej chwili dokonaniem zostało.

Zakład Drohowyżki, na który od roku 1857 do roku 1872 wydano 291.930 złr. ma być w r. 1874 dokończony i tym sposobem raz przecie wola fundatora wykonaną. Przyznać jednakże trzeba, że literalne wykonanie woli fundatora na liczne napotyka trudności; atoli Wydziałowi krajowemu służy prawo na mocy statutów fundacyi w drodze właściwej pożądanę zmiany uzyskać.

Pożądanem by także było, aby Wydział krajowy użył swego wpływu na podniesienie dochodów z tej fundacyi przez zmiany w gospodarstwie, których przeprowadzenie może wymagać zmian w składzie i urzędzeniu Rady administracyjnej.

Niewłaściwy stosunek służbowy naczelnika oddziału rachunkowego przy Wydziale krajowym do fundacyi Skarbkowskiej ustał według podania tegoż naczelnika dnia 12. listopada 1872.

Co do fundacyi Pelagii Russanowskiej przytacza Wydział krajowy w swoim sprawozdaniu, że dopiero po otrzymanej od kuratora wiadomości, ile suma fundacyjna wskutek przeprowadzonego działu między legataryuszów wynosić będzie, do spisania aktu fundacyjnego przystąpi. Kurator jest zaś tego zdania, że do spisania aktu tego nie koniecznie jest potrzebną tą wiadomością, i że do spisania aktu fundacyjnego już obecnie przystąpić można.

Gdy bowiem masa spadkowa przeważnie z listów zastawnych galicyjskich się składa, to jasną jest rzeczą, że suma fundacyjna przed wydzieleniem jej z ogólnej masy spadkowej nigdy dokładnie wiadomą nie będzie, bo procenta od listów zastawnych galicyjskich przyrastają ciągle ogólnej masie, a więc i pojedynczym legataryuszom. Gdy jednak pewną jest rzeczą, że suma ta przenosić będzie wraz z narosłemi od 11. sierpnia 1864 procentami sumę zapisaną 180.000 złp. czyli 45.000 złr. w. a., to akt fundacyjny może, a nawet powinien opiewać na tę kwotę zapisową, a zwyżka mogłaby być odrazu na cele fundacyjną użytą. Komisya poczytuje

za swój obowiązek wyrazić życzenie, ażeby Wydział krajowy bezzwłocznie zawiązał c. k. Sąd krajowy w Krakowie o polecenie notaryuszowi Muczkowskiemu dokonania rozrachowania masy spadkowej pomiędzy legataryuszów ś. p. Pelagii Russanowskiej.

Jeden z członków Wydziału krajowego jest na mocy właściwych statutów członkiem Rady szkolnej. Władza ta niepodlega wprawdzie Wysokiemu Sejmowi, gdy jednakże fundusz krajowy ponosi część kosztów na władzę tę, a gdy z drugiej strony żywotnej dla kraju doniosłości sprawy, któremi się Rada szkolna zajmuje przez Wysoki Sejm pominięte być nie mogą, byłoby pożądanem, aby Wydział krajowy w sprawozdaniach ze swych czynności dotknął choć w główniejszych zarysach tych spostrzeżeń i doświadczeń, jakie reprezentant jego w Radzie szkolnej uczynił i dał tym sposobem Wysokiemu Sejmowi możliwość przekonania się, o ile wielkie nadzieje, jakie kraj powziął z powodu powstania tej instytucji, choć w części urzeczywistnione zostały.

Ze spraw szpitalnych wymienia sprawozdanie z czynności Wydziału za czas od Sierpnia 1871 po koniec Lipca 1872 na pierwszym miejscu utworzenie i obsadzenie posady Inspektora szpitalów po rozpatrzeniu sprawozdań i przedstawień tegoż jako fachowego lustratora i doradcy, po rozpoznaniu rezultatów przyjętych przez Wydział krajowy wniosków jego w kierunku ulepszeń pomocy lekarskiej, opieki nad chorymi i zgodnej z dobrem chorych oszczędności na lekarstwach i żywności, powzięła komisya przekonanie, że instytucya Inspektorata szpitalów już w tym krótkim przeciągu czasu istnienia swego dobre owoce wydała.

Z wniosków Inspektora szpitalów pozostał w zawieszeniu wniosek urządzenia Rady opiekuńczej dla Lwowskiego powszechnego szpitalu; gdy jednak sprawa zarządu oddziału chorych jeszcze nie jest załatwioną, odłożył słusznie Wydział krajowy rozpatrzenie wniosku tego na czas późniejszy.

W sprawie zarządu zakładu chorych w Lwowskim powszechnym szpitalu nie przeprowadzono dotąd rokowań z Rządem i gminą miasta Lwowa, które uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 9. października 1871 Wydziałowi krajowemu poleczone zostały. Komisya uznaje trudności tak w istocie i treści zadania, jakoteż w formie rokowań, z uwagi jednak że koszt utrzymania szpitalów w stanie odpowiednim tegoczesnym humanitarnym wymogom z wrażliwą drożyzną potrzeb życia powiększyć się musiały, a tem samem i niedobory zakładu chorych Lwowskiego powszechnego szpitalu w obec zakwestyonowanego przez gminę miasta Lwowa obowiązku utrzymania tegoż zakładu do utrudniających załatwienie sprawy tej rozmów dochodzą; komisya ma nadzieję, że chwilowa nieobecność pojedynczych członków do rokowań tych ze strony Rządu z Wydziału krajowego i z Rady miejskiej delegowanych, którzy zastępców swoich mają, nie stanie się powodem dalszej zwłoki.

Tu należy nadmienić, że dzielnik przychodów i wydatków lwowskiego powszechnego szpitalu rozporządzeniem c. k. Namiestnictwa z dnia 17. Marca 1854 l. 43.945 potwierdzony stanowi dotąd podstawę, według której Wydział krajowy uważając ją za obowiązującą, dochody i wydatki na pojedyncze oddziały tego szpitalu rozkłada.

Dzielnik ten ustanawia pięć różnych stosunków podziału szczegółowych pozycji wydatków i dochodów.

Pierwszy stosunek odpowiada częściom własności w jakich pierwotny majątek tegoż powszechnego szpitalu dekretemi kancelaryi nadwornej z dnia 14. Grudnia 1820 l. 35381 i z dnia 22 lutego 1821 l. 3721 pojedynczym zakładom, a mianowicie oddziałowi chorych w $\frac{125}{195}$ częściach, oddziałowi obłąkanych w $\frac{56}{195}$ częściach, a oddziałowi położnic w $\frac{13}{195}$

częściach przyznanym został; drugi stosunek ułożonym został według ówczesnej rzeczywistej potrzeby, trzeci według ówczesnej ilości łóżek, czwarty według objętości lokalów, a piąty według ówczesnej ilości pokoiów dla chorych użytej.

Gdy jednak wobec zaszłych zmian w umieszczeniu pojedynczych oddziałów, a szczególności wobec umieszczania oddziału położnic i części oddziału chorych w wynajętych domach, tudzież wobec zmienionego stosunku ilości łóżek każdego z oddziałów dzielników dzisiejszym stosunkom odpowiadać nie może, życzyć należy aby rozkład dochodów i wydatków oparty został na podstawie odpowiadającej dzisiejszym stosunkom.

Wydaniem przez Wydział krajowy odpowiednich instrukcyj dla Inspektora szpitalów, dla Dyrektora, dla lekarzy ordynujących, lekarzy pomocników i pełniących służbę dozoru dziennego, dla prosektora, dla chemika patologicznego i dla Sióstr Miłosierdzia, tudzież przepisów odnoszących się do utrzymania i pielęgnowania chorych i o zachowaniu się tychże zostały obowiązki wszystkich czynników służby zdrowia i ich wzajemne stosunki prawidłowo uregulowane.

Pod względem czysto administracyjnym jednak brak prawnego określenia zakresu działania rządu Lwowskiego powszechnego szpitalu spowodował opóźnienie w składaniu peryodycznych rachunków i zwłokę w ściąganiu zwrotów kosztów leczenia, jest zatem pożądanem, aby Wydział krajowy w najkrótszym czasie obowiązki i stosunki służbowe zarządu wymienionego szpitalu odpowiednią instrukcją unormował.

Po wglądnięciu w sprawozdania szpitalów, w protokoła posiedzeń domowych lekarzy lwowskiego powszechnego szpitalu, w protokoła licznych dochodzeń, w wydane przez Wydział krajowy rozporządzenia, w wykazy ruchu chorych, tudzież po odwiedzeniu lwowskiego powszechnego szpitalu poczytuje komisya za swój obowiązek, wyrazić powzięte przekonanie o postępie szpitalów powszechnych a w szczególności powszechnego szpitalu we Lwowie w kierunku naukowym, humanitarnym i ekonomicznym.

Podnieść tu wypada zaprowadzenie miesięcznych posiedzeń lekarzy w szpitalu powszechnym we Lwowie, uorganizowanie i zasłże przestrzeganie lekarskich dyżurów pomimo napotykaných trudności w szpitalach we Lwowie i w Krakowie, przestrzeganie spisywania historii chorób i przedkładania naukowych sprawozdań, zaprowadzenie przez nową normę ordynującą z dozwoleń zapisywania lekarstw i farmakopeą nieobjętych — zgodnej z rzetelną pomocą lekarską oszczędności, zaprowadzenie nowej diety i objęcie we lwowskim powszechnym szpitalu w własny zarząd kuchni, przez co nie tylko stosowne i dobre wyżywienie chorych ale, mimo wyższych cen wiktuałów i oszczędności uzyskano, jakto niżej umieszczone zestawienie odnośnych cyfr wykazuje.

Czystość sal, pościeli, bielizny i kuchni w tutejszym powszechnym szpitalu nie pozostawia nic do życzenia.

Wzorowe pielęgnowanie chorych w porównaniu z dawniejszem — pod wieloma względami nieodpowiedniem — jest niewątpliwą zasługą Sióstr Miłosierdzia.

Wyżej wspomniany rezultat oszczędności na lekarstwach i żywności w lwowskim powszechnym szpitalu uwidoczni następujące zestawienie :

	W r o k u			od 1. Stycznia do ostatniego Lipca 1872
	1869	1870	1871	
Ilość dni leczenia na wszystkich oddziałach lwowskiego powszechnego szpitalu	235.972	238.432	258.899	124.595
Wypłacono za lekarstwa	16.338 zł.	17.885 zł.	13.655 zł.	4.233 zł.
(Należność za lekarstwa za ostatnie kwartały 1871 r. i za obydwie kwartały 1872 r. nie jest jeszcze sprawdzoną, może się zatem po scenzurowaniu mniejszą okazać).				
Kosztowały zatem lekarstwa za jeden dzień leczenia	6. ₉ ct.	7. ₅ ct.	5. ₂ ct.	3. ₄ ct.
Żywność dzienna z pieczywem i winem za jednego chorego kosztowała	50. ₄ ct.	53. ₆ ct.	42. ₈ ct.	35. ₁ ct.

Czyni się tu uwagę, że w wykazie wydanych zaliczek na wikt, jako alegat do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego dodatkowo przedłożonym, w działach do strącenia, w pozycji 7. za wikt Sióstr Miłosierdzia nie po 15 zł. lecz tylko po 10 zł. miesięcznie strącić wypada, albowiem każdej Siostrze Miłosierdzia oprócz wikt dołącza się rocznie po 80 zł. do wyrównania umowionej należności w kwocie 200 złr.

W powyższym zestawieniu kosztów żywności uwzględniono już tę okoliczność.

Byłoby pożądanem, ażeby w załączonym do sprawozdania Wydziału krajowego wykazie ruchu chorych w lwowskim szpitalu powszechnym, także dni leczenia celem ocenienia wydatków na lekarstwa i żywność podawane były.

Nie można jeszcze pominąć zwrócenia uwagi na potrzebę przyspieszenia ściągania zaległości w zwrotach kosztów leczenia, i wyrażenia życzenia, aby Wydział krajowy wykazał przyczyny mnożenia się tych zaległości a mianowicie czy i jakich przeszkód przy ściąganiu ich doznaje?

Przekroczenia uchwał Wysokiego Sejmu przy wystawieniu nowej trupiarni przy gmachu szpitalnym i przy prowadzeniu budowy domu obłąkanych w Kulparkowie zostały w oddzielnych sprawozdaniach komisji budżetowej podniesione, na które się komisya odwołuje.

Przy sprawozdaniu o czynności Wydziału krajowego w sprawach szpitalnych nie należy wreszcie i tej okoliczności pominąć, że Wydział krajowy wszelkie dostrzeżone nieprawidłowości w postępowaniu wszystkich czynników w tej tak ważnej gałęzi swej administracji dochodził i karcil, że jednak co do takich nieprawidłowości opinia publiczna często przez spaczenie faktów w błąd wprowadzaną bywała; jeden z tak rażąco wykrzywionych faktów był nawet w wydziale konstytucyjnym Rady państwa przeciw rozszerzeniu samorządu kraju naszego podniesionym. — Gitla Salamander ani jej potomek nie umarł.

Faktem jest, że Gitla Salamander po zawiadomieniu ze strony do tego niepowołanej iż ma za leczenie w szpitalu zapłatę uiszczyć, zakład położnic 3. lutego b. r. opuściła, lecz według urzędowego świadectwa lekarza powiatowego, i lekarza miejskiego wydanego na podstawie lekarskich oględzin dnia 22. lipca b. r. — żyje i nigdy brzemienną nie była.

Wchodząc w szczegóły ocenienia rezultatów administracji krajowej nie mogła komisya pominąć zbadania zamknięcia rachunków za rok 1871 jakkolwiek unikała wkraczania

w zakres zadania komisji budżetowej, której Wysoki Sejm sprawozdanie Wydziału krajowego o zamknięciu rachunków do rozpoznania przekazał.

W kierunku założonego sobie zadania nieznalazła jednak komisya w sprawozdaniu Wydziału krajowego o zamknięciu rachunków odpowiedniego poglądu już to z powodu niewłaściwego zestawienia cyfer, już to z powodu niezgodności niektórych pozycji przedłożonych wyjaśnień do zamknięcia rachunków ze sprawozdaniem o zamknięciu rachunków i tak:

1. Dochody oddziału chorych lwowskiego powszechnego szpitalu wykazano jako w ogóle o 887 złr. korzystniejsze, gdy tymczasem w rzeczywistości z właściwych źródeł o 13454 złr. mniej od preliminowanej kwoty wpłynęło, a gdy i wydatki o 877 złr. od preliminowanych są większe, powstał ztąd niedobór w kwocie 14331 złr. który niepreliminowaną zaliczką z funduszu krajowego pokryto i tę zaliczkę w rubryce korzystniejszych zwyczajnych dochodów umieszczono.

2. W wyjaśnieniach do rubryki V. poz. 15 tegoż zakładu podano, że należytość zwrotu kosztów leczenia od funduszu krajowego w kwocie 27.715 złr. 54. c. do kasy szpitalnej nie wpłynęła, gdyż na częściowe pokrycie jeszcze w roku 1870 udzielonej w sumie 55.618 złr. 26 c. zaliczki z funduszu krajowego użytą została, a jednak należytość ta 27.715 złr. 54 c. jest między dochodami tegoż zakładu w rubryce V pozycji 15 umieszczoną, wydatki zaś zakładu tego nie wykazują, aby kwotę tę funduszowi krajowemu na częściowe umorzenie zaliczki uiszczono. Zresztą i w rachunku zaliczek udzielonych szpitalom Galicyjskim alleg. N. sprawozdania z czynności Wydziału krajowego cała suma 55.618 złr. 26. c. jest jako zaległość z końcem roku 1871 wykazaną.

3. Suma wydatków zakładu obłąkanych we Lwowie jest w sumaryuszu w kwocie 68.776 zł. 63 c. w rachunku szczegółowym zaś w kwocie 67.905 zł. 33. c. wykazaną.

Z ksiąg rachunkowych przekonano się że ta ostatnia cyfra jest właściwą, albowiem w sprawozdaniu o zamknięciu rachunków zaszła pomyłka w rubryce XVIII. wydatków tegoż zakładu.

4. Nie zgadza się także zestawienie cyfr depozytów w zamknięciu rachunków

a) w zakładzie chorych podano początkowy zapas depozytów i depozyta otrzymane w kwocie	18.729 zł. 41 ct.
wydatki w depozytach	8.494 zł. 6 ct.
ostateczny zapas tych depozytów powinien wynosić	10.235 zł. 35 ct.
gdy tymczasem takowy jest wykazany w kwocie	11.620 zł. 6 ct.
b) w funduszu podrzutek początkowy zapas depozytów i depozyta otrzymane wykazane są w kwocie	635 zł. 36 ct.
wydatki w depozytach	407 zł. 66 ct.
ostateczny zapas powinien zatem wynosić	227 zł. 70 ct.
wykazany jest jednak tylko w kwocie	13 zł. 70 ct.
c) w oddziale chorych szpitalu św. Łazarza w Krakowie wynosi początkowy zapas depozytów z depozytami otrzymanymi	57.571 zł. 22 $\frac{1}{2}$ ct.
zwrócono w depozytach	44.897 zł. 10 "
ostateczny zapas powinien wynosić	12.674 zł. 12 $\frac{1}{2}$ ct.
wykazany zaś jest w kwocie	12.989 zł. 75 "
d) w oddziale sifilistycznych w szpitalu św. Ducha w Krakowie wykazane są depozyta otrzymane z zapasem początkowym w kwocie	1.359 zł. 41 ct.
zwrócono w depozytach	80 zł. 10 ct.
ostateczny zapas powinien wynosić	1279 zł. 31 ct.
a wykazany jest w kwocie	542 zł. 40 ct.

Niezgodne te wyniki w depozytach spowodowane zostały według danych wyjaśnień skumulowaniem z zaliczkami.

W obec tej i innych jeszcze niejasności w zestawieniu rachunków — niemając w swoim gronie biegłych uznała komisya potrzebę celem dokładnego zbadania sposobu prowadzenia rachunkowości przy Wydziale krajowym zasięgnąć zdania biegłych, a po wysłuchaniu ich przysła komisya do przekonania o konieczności zmiany, a właściwie zaprowadzenia pewnego systemu rachunkowości w Wydziale krajowym.

Już uchwałą z dnia 9. października 1871 polecił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu, aby na przyszłość zamknięcie rachunkowe układane było porządkiem budżetu, wedle wzoru przyjętego w zamknięciu rachunkowym, jakie przez władze rządowe corocznie dla Rady państwa sporządzane bywa. Uchwała ta pociąga za sobą radykalną zmianę rachunkowości zaprowadzonej w oddziale rachunkowym odnośnie do funduszków samodzielnemu zarządowi Wydziału krajowego powierzonych.

Wydział krajowy — jak świadczy sumaryczny wykaz wydatków i dochodów krajowych i główne zestawienie wynikłości majątku obrotowego wedle poszczególnych funduszków za rok 1871 użył rzeczywiście wzorów dla władz rządowych przepisanych i wykonał literalnie polecenie Wysokiego Sejmu, lecz według danych wyjaśnień nie mógł dla krótkości czasu zmienić systemu rachunkowości i już za rok 1871 przedłożył w rachunkowości rządowej używanych wykazów pomocniczych, które są potrzebne dla przedstawienia obrazu całego obrotu pieniężnego każdego funduszu, dla jasności i łatwego zrozumienia, a tem samem dla możności wykonania kontroli administracyjnej.

Według zdania biegłych w oddziale rachunkowym Wydziału krajowego nie ma żadnego systemu rachunkowości, a to ani w księgach dawniejszych, ani w księgach w bieżącym roku prowadzonych. Księgi te według zdania biegłych nieodpowiadają wymogom ani metody kupieckiej, ani kameralistycznej.

Księgi kontowe powinny — zdaniem ich — na głównych kontach pojedynczych rubryk zawierać czyste wynikłości tychże i zgadzać się w swoich rezultatach ostatecznych z odnośnymi zamknięciami rachunkowymi tak, iżby na jeden rzut oka zgodność ta skonstatować się dała.

Zamknięcia rubryk w księgach kontowych oddziału rachunkowego Wydziału krajowego nie przedstawiają jednak w taki sposób ostatecznych rezultatów, co czynność sprawdzania zamknięć rachunkowych znacznie utrudnia, ponieważ sprawdzanie wynikłości głównych na podrzędne rubryki podzielonych tytułów (rubryk) rachunkowych skutecznie można dopiero za pomocą zestawienia rezultatów podrzędnych rubryk, lub za pomocą utrzymywanych po za księgami wykazów pomocniczych czyli szkontrów, które nie mają znaczenia i wartości głównych ksiąg rachunkowych. Cała manipulacya buhalteryzna jest według zdania biegłych skomplikowana i ociężała.

Do ksiąg na rok bieżący nie przeniesiono najpierwej pozostałych z końcem roku zaległości, lecz zapisano przed tem pewną ilość należności i uiszczeń z r. 1872 przez co pozabawiono się ewidencji, w której zaległość oddzielnie od bieżących należności utrzymywać należy aby szybko i łatwo sporządzić można wykazy celem zarządzenia ściągnięcia dawniejszych zaległości.

Nieprawidłowem jest i usuniętem być winno zapisywanie na kontach roku 1871 konta dopiero w r. 1872 zrealizowane, z których niektóre w ubiegłym roku, inne zaś dopiero w roku bieżącym asygnowane zostały, co się sprzeciwia §. 8 instrukcyi dla Wydziału krajowego. Jeżeli zaś ściśle przestrzeganie przepisu tego nie da się pogodzić z wymaganiami administracyjnego, co z resztą komisya przyznaje, to jest rzeczą Wydziału krajowego stosowne wnioski Wysokiemu Sejmowi przedłożyć.

Wszystkie te uwagi w przedmiocie rachunkowości tyczą się wyłącznie systemu i sposobu prowadzenia ksiąg; konstatowanie rzeczywistego stanu funduszków jest zadaniem komisji finansowej. Komisja zwraca uwagę na to, że Wydział krajowy nie trzymał się tak co do rodzaju posad, jako też i co do płac, postanowień etatu przez Wysoki Sejm uchwalonego. Akta Wydziału krajowego usprawiedliwiają zmiany te względami zatrzymania zdolnego urzędnika służbie krajowej; życzyliby jednak należało, ażeby unikano zmian podobnych, gdyby jednak nieuniknione były ze względów na dobro służby, aby przynajmniej Wysokiemu Sejmowi do potwierdzenia przedstawiane były, a to tem bardziej, że suma w preliminarzu uchwalona nie upoważnia jeszcze do zmian w etacie.

Uwagi, które się komisji nasunęły co do funduszu zapomogi z roku 1866, będą w skutek porozumienia się z komisją budżetową przez tę komisję w odnośnem sprawozdaniu przedłożone, tu tylko życzenie wyrazić należy, ażeby Wydział krajowy przy ostatecznem zamknięciu rachunku tej operacji finansowej szczegółowe i jasne zestawienie cyfr Wysokiemu Sejmowi przedłożył.

Komisja wnosi:

Wysoki Sejm raczy sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności za czas od Sierpnia 1871 po koniec Lipca 1872 wraz z poczynionemi uwagami, komisji przyjąć do wiadomości.

Przewodniczący
H. Wodzicki.

Sprawozdawca
Józef Jasiński.